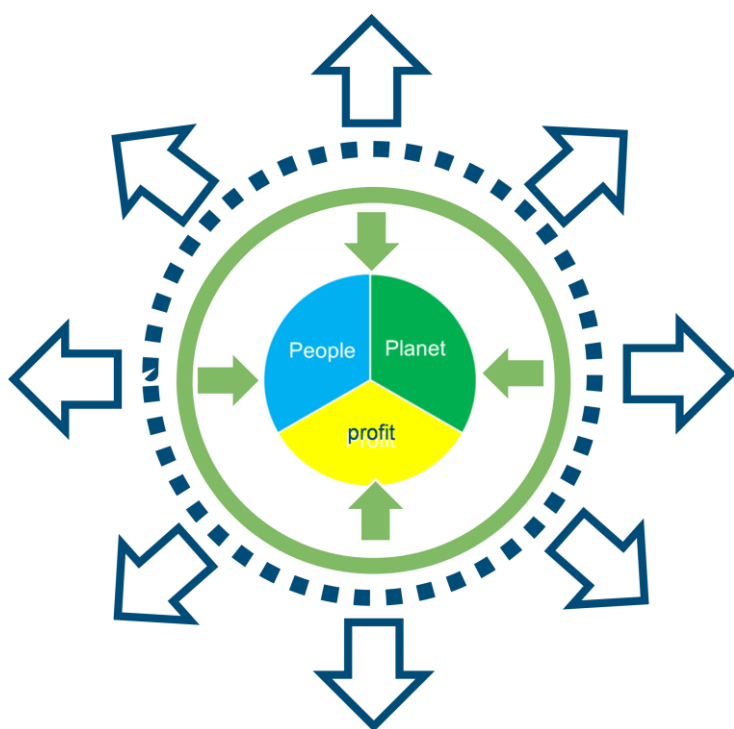

Het Landgoedvenster – Een nieuw instrument voor de maatschappelijke ontwikkeling van landgoederen

Uitgangspunten en ontwerpkeuzen

F. van Alebeek, M. Vijn, M. Schoutsen

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, onderdeel van Wageningen UR
Business Unit Akkerbouw, Groene Ruimte en Vollegrondsgroenten
November 2011

PPO nr. 3250226011

© 2011 Wageningen, Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) onderzoeksinstituut Praktijkonderzoek Plant & Omgeving. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van DLO.

Voor nadere informatie gelieve contact op te nemen met: DLO in het bijzonder onderzoeksinstituut Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, Business Unit Akkerbouw, Groene Ruimte en Vollegrondsgroenten.

DLO is niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij gebruik van gegevens uit deze uitgave.

Met medewerking van René Poll, Praedium.

We willen nadrukkelijk de landgoedeigenaren Willem de Beaufort van (o.a.) landgoed Beekzicht, Liesbeth Cremers van Landgoed Vilsteren, Charlotte Rauwenhoff van Landgoed Tongeren en Kien van Hövell tot Westerflier van Landgoed Grootstal danken voor hun feedback en medewerking aan de workshops en de totstandkoming van de vragenlijst.

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

Projectnummer: 3250226011

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, onderdeel van Wageningen UR
Business Unit Akkerbouw, Groene Ruimte en Vollegrondsgroenten

Address : Edelhertweg 1, Lelystad
: Postbus 430, 8300 AK Lelystad
Tel. : 0320 - 29 11 11
Fax : 0320 – 23 04 79
E-mail : info.ppo@wur.nl
Internet : www.ppo.wur.nl

Inhoudsopgave

pagina

1	WAAROM EEN KWALIFICERINGSINSTRUMENT VOOR DE MAATSCHAPPELIJKE PRESTATIES VAN LANDGOEDEREN?.....	5
2	WERKWIJZE EN ONTWERPKEUZES.....	7
3	VRAGENLIJST	9
4	RESULTAAT: CIRKELDIAGRAMMEN VAN DE LANDGOEDEREN.....	13
5	REIKWIJDTE VAN HET INSTRUMENT	17
	BIJLAGE 1 KERNWAARDEN VAN VIER LANDGOEDEREN	19
	BIJLAGE 2 VRAGENLIJST VOOR HET LANDGOEDVENSTER	21

1 Waarom een kwalificeringsinstrument voor de maatschappelijke prestaties van landgoederen?

Landgoederen spelen vanouds een vooraanstaande rol in het integraal en multifunctioneel inrichten en beheren van de groene ruimte. Zij moeten zich telkens opnieuw vernieuwen om vitaal te blijven. Dat kan alleen als zij zich bewust verhouden tot de Nederlandse verstedelijkte samenleving. Zij moeten ook zorgen dat zij gezien worden om die plek te behouden. Zij zullen zichtbaar moeten maken wat hun rol en waarden zijn voor de maatschappelijke behoeften van hun omgeving.

Vanuit het Programma 'Ondernemen in Natuur' zoekt EL&I naar innovatieve ontwikkelingsstrategieën voor een economisch duurzaam en maatschappelijk gedragen gebruik van de schaarse buitenruimte. Landgoederen spelen vanouds een vooraanstaande rol in het integraal en multifunctioneel inrichten en beheren van de groene ruimte. In het project 'Landgoed in 3D!' zoeken vooruitstrevende landgoedeigenaren naar een nieuwe visie op de rol van landgoederen. Deze landgoederen zijn:

- Landgoed Beekzicht te Voorst (www.landgoedbeekzicht.nl)
- Landgoed Vilsteren te Vilsteren (www.landgoed-vilsteren.nl)
- Landgoed Tongeren te Maarn (www.landgoed Tongeren.nl)
- Landgoed Grootstal te Nijmegen (www.moetjeproeven.nl/landgoed_grootstal)

In het project 'Landgoed in 3D' richt men zich enerzijds op de eigen achterban van landgoedeigenaren, om daar een proces van bewustwording in gang te zetten over de plek van landgoederen in de stedelijke samenleving van de 21e eeuw. Anderzijds richt het project zich op samenwerking met verschillende overheden, om de versnipperde en sectorale benaderingen van losse onderdelen om te buigen naar een integrale en multifunctionele visie op de potenties van particuliere landgoederen. Meer over dit project is te lezen op: <http://www.slideshare.net/kienvanhovell/landgoed-in-3d>.

Vanuit het project 'Landgoed in 3D!' hebben de betrokken landgoederen en EL&I een beroep gedaan op PPO, om hen daarbij te helpen met een praktisch, flexibel en transparant instrument. Een instrument dat landgoedeigenaren uitdaagt om de eigen waarden (historisch, multifunctioneel, economisch duurzaam, effectief en solide, maatschappelijk geïntegreerd) te herontdekken en te vertalen naar concrete prestaties en een verifieerbare maatstaf, als antwoord op maatschappelijke vragen en behoeftes. Zo'n instrument is een onontbeerlijk hulpmiddel voor de interne en externe communicatie. Dit instrument dient enerzijds als hulpmiddel voor landgoedeigenaren om zich te bezinnen op hun maatschappelijke rol en positie. Anderzijds kunnen de getoonde prestaties benut worden in het gesprek met lokale, regionale en landelijke overheden om de benodigde ontwikkelruimte voor vernieuwingen op landgoederen te behouden. De deelnemende landgoederen zelf hebben dit instrument tot "**Het Landgoedvenster**" gedoopt.

Voor ondernemers in Het Groene Woud in Noord Brabant heeft PPO samen met Praedium eerder een dergelijk instrument ontwikkeld in het kader van gebiedscertificering. Het rapport van dat instrument, 'Naar een nieuw instrument voor gebiedscertificering voor bedrijven' (M. Vijn e.a. 2010), met een uitvoerige verantwoording van de keuzes en totstandkoming, is te vinden op: <http://edepot.wur.nl/50819>. Voor een oordeel over dat instrument citeren we uit het verslag van een workshop in de werkconferentie "Streken met Smaak" (27 November 2009) op Landgoed Rhederoord in De Steeg, georganiseerd door Streekproducten Nederland (SPN):

"In samenwerking met de Task Force Multifunctionele Landbouw heeft de WUR-PPO een model voor gebiedscertificering voor het Groene Woud ontwikkeld. De aanpak gaat uit van bedrijfscertificering, waarbij ieder bedrijf inzichtelijk kan maken welke bijdrage geleverd wordt aan de kwaliteit van de streek. Dit kan gekoppeld worden aan productcertificering. De kracht van de aanpak ligt in het feit dat iedere ondernemer vanuit de eigen mogelijkheden een bijdrage kan leveren om het streekmerk 'Groene Woud' verder te laden. Dit is een vorm van 'internal branding' waarbij de overkoepelende kenmerken van het Nationaal Landschap richtinggevend zijn voor de verdere ontwikkeling. De uitdaging voor de nabije toekomst zal zijn om ook de

burger/consument te betrekken bij het benoemen van criteria en het vaststellen van de normen. Er is een groot draagvlak voor deze aanpak bij de regionale overheden. [...] Uiteindelijk zal deze benadering voor de ondernemers geld op moeten leveren, als dat lukt is het een manier om het unieke cultuurlandschap van het gebied tot waarde te brengen voor de (agrarische) ondernemer.”

[bron:<http://www.erkendstreekproduct.nl/uploads/files/verslag%20werkconferentie.pdf>]

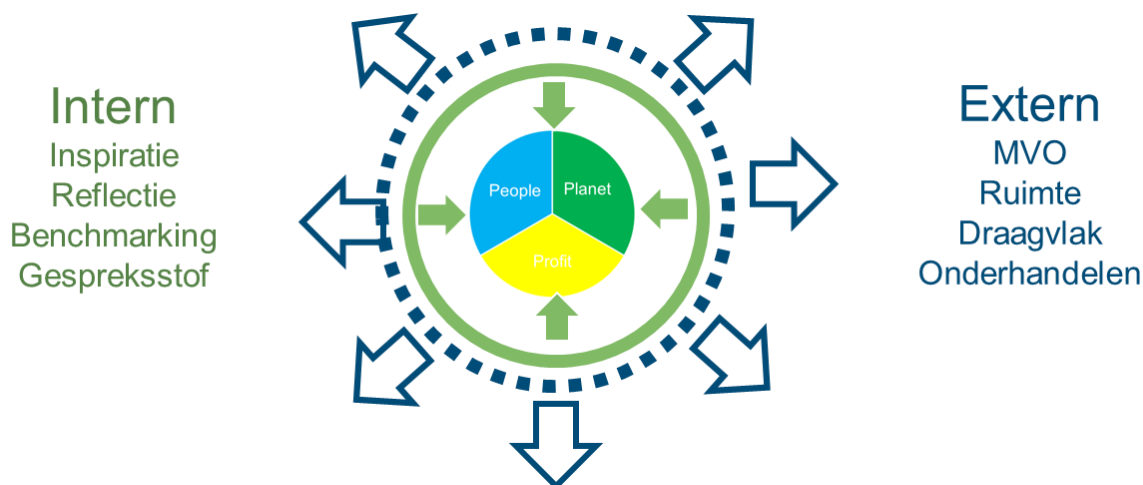
Het Landgoedvenster bouwt nadrukkelijk op dat eerdere traject voort, maar heeft voor de landgoederen een eigen, nieuwe invulling gekregen.

2 Werkwijze en ontwerpkeuzes

Samen met de eerder genoemde vier actieve landgoedeigenaren van het project 'Landgoed in 3D!' is het bestaande instrument (voor certificering van bedrijven voor een gebiedskeurmerk) omgebouwd tot 'Het Landgoedvenster', een hulpmiddel voor de maatschappelijke ontwikkeling en kwalificering van landgoederen.

Allereerst is een workshop 'Kernwaarden' gehouden, waarbij samen met de landgoedeigenaren is gebrainstormd over de kernwaarden van landgoederen. Expertise is ingebracht vanuit EL&I, Praedium en PPO Wageningen UR. Deze workshop resulteerde in een groslijst van ruim 200 trefwoorden. Deze zijn in de bijlage bijgevoegd. Vervolgens is door het onderzoeksteam een rangschikking van waarden in categorieën gemaakt onder de indeling van People, Planet & Profit. Hierbij heeft het gebiedscertificeringsinstrument opnieuw als inspiratie gediend. De belangrijkste kernwaarden van landgoederen zijn vervolgens vertaald naar vragen. Met als uitgangspunt dat het voor buitenstaanders (klanten, bezoekers, overheden, enz.) zichtbaar, meetbaar, te ervaren moet zijn dat het landgoed inspanningen verricht om die kernwaarden te realiseren.

Aangezien er twee ontwikkelrichtingen voor het instrument waren, namelijk intern gericht (het instrument als hulpmiddel voor landgoedeigenaren om zich te bezinnen op hun maatschappelijke rol en positie) en extern gericht (het instrument als hulpmiddel om in gesprek met lokale, regionale en landelijke overheden meer ontwikkelruimte te verkrijgen), heeft het onderzoeksteam in samenspraak met de landgoedeigenaren en opdrachtgever op dit punt een duidelijke keuze moeten maken.

Voor het ontwikkelen van een interngericht instrument, ofwel Management-instrument, is een ja/nee vragenlijst met puntenscore een beperkt hulpmiddel. Open vragen, interview en andere instrumenten zijn daarvoor ook belangrijk. Het extern gerichte instrument kan wel dienen ter ondersteuning voor communicatie met de omgeving. Je hebt het "verhaal" van het landgoed en van de landgoedeigenaar of rentmeester, voor omwonenden en bezoekers. Dat "verhaal" laat zich slechts gedeeltelijk vertellen in prestaties en scores. Meer zakelijk (naar overheden) is het wel heel goed mogelijk om ja/nee vragen te gebruiken om feitelijke en meetbare prestaties op maatschappelijke thema's zichtbaar te maken. Op deze benadering is dan ook de nadruk komen te liggen.

Met de zakelijke benadering in het vizier zijn door het onderzoeksteam bij elk thema vragen gesteld die de landgoedeigenaren zelf kunnen beantwoorden. De vragen onder de thema's zijn zo gesteld dat zoveel mogelijk naar concreet waarneembare zaken wordt gevraagd, waarop een simpel ja/nee antwoord mogelijk is. Positieve antwoorden worden met puntenscores beloond, en zo wordt een kwantitatieve maat gegeven voor de inspanning van de landgoedeigenaar om op dat thema bij te dragen. De vragenlijst is terug te

vinden in bijlage 2.

De conceptvragenlijst is getest in een workshop met de landgoedeigenaren van het project 'Landgoed in 3D!'. Ook in deze workshop is expertise is ingebracht vanuit EL&I, Praedium en PPO Wageningen UR. De landgoederen hebben hun prestaties op de verschillende maatschappelijke (duurzaamheids-) thema's aangetoond en er is discussie gevoerd over de vragen, onderliggende veronderstellingen en de resultaten. Hierna heeft het onderzoeksteam de vragenlijst verbeterd en de puntenwaardering aangepast. Vervolgens is nog één testronde gehouden waarbij de landgoedeigenaren thuis de verbeterde vragenlijst hebben ingevuld en teruggestuurd naar het onderzoeksteam. Een laatste verbeteringsslag is gemaakt en de resultaten ervan zijn in onderhavige conceptversie van het kwalificeringsinstrument voor landgoederen terug te vinden.

Het invullen van de concept vragenlijst tijdens de workshop van 4 oktober 2011

3 Vragenlijst

3.1 Keuzes

Bij de vertaalslag van kernwaarden naar een vragenlijst met ja/nee vragen worden veel (impliciete) keuzes gemaakt. Hier willen we een aantal belangrijke keuzes en overwegingen noemen:

- Veel keuzes zijn ook al in het vorige traject in het Groene Woud aan de orde geweest. Die worden hier niet allemaal herhaald, maar zijn beschreven in de rapportage 'Naar een nieuw instrument voor gebiedscertificering voor bedrijven' (Vijn e.a., 2010) (zie: <http://edepot.wur.nl/50819>).
- Er bestaan voor een reeks van waarden goede argumenten om ze onder meerdere thema's te laten terugkomen; hierin zijn (subjectieve) keuzes gemaakt.
- Voor de eerste versie van de vragenlijst is als uitgangspunt genomen dat schrappen van vragen in een later stadium altijd nog kan. In eerste instantie zijn zoveel mogelijk aspecten naar vragen vertaald. Dat geeft in deze versie onevenwichtigheden, zoals bijna 60 vragen voor Cultuurhistorie tegen 30 vragen onder Gastvrijheid. In een volgende versie kunnen minder duidelijke en minder onderscheidende vragen worden geschrapt.
- Het opdelen van de waarden en vragen over verschillende aspecten (thema's) van duurzaamheid (de 3 P's) is in tegenspraak met de opvatting van de landgoedeigenaren dat zij zich juist onderscheiden door hun integrale aanpak van duurzaamheidsvraagstukken. Landgoederen claimen dat zij, vanuit hun streven naar continuïteit, al generaties lang bezig zijn met een integraal beheer in ruimte, functie en in tijd. Dat levert dus onvermijdelijk een spanningsveld op met de keuze in het instrument om een uitsplitsing naar deelaspecten te maken. Toch hebben wij als ontwikkelaars vastgehouden aan die uitsplitsing, omdat die naar onze overtuiging de verschillen in aanpak en beheer tussen landgoederen beter zichtbaar maakt. Daarmee geven de resultaten van de vragenlijst meerdere aangrijpingspunten vanuit verschillende insteken voor het vervolgesprek.
- Een deel van de waarden die de landgoederen in de eerste workshop hebben aangedragen, hebben betrekking op (persoonlijke) visies, overtuigingen en normen van de eigenaren/beheerders. Die laten zich niet gemakkelijk vertalen naar ja/nee vragen, die voor buitenstaanders objectief en eenduidig zijn te herkennen. Visies en normen zijn moeilijk meetbaar en zichtbaar te maken. Dit bleek voor de landgoedeigenaren in eerste instantie een teleurstelling. Maar omdat de focus van dit instrument ligt op het gesprek met de omgeving en op het zichtbaar maken van aantoonbare prestaties, is het ook voor de landgoederen duidelijk dat niet alle waarden met behulp van dit instrument vertaald kunnen worden.
- Landgoederen zijn enorm divers in omvang, geschiedenis, diversiteit van gebouwen en landschappelijke kenmerken en in hun activiteiten. Om in één vragenlijst die diversiteit recht te doen is haast onmogelijk. In de huidige versie is zo goed mogelijk gepoogd om voor de vier landgoederen in de pilot recht te doen aan hun kenmerken. Bij een test met aanzienlijk meer landgoederen moet blijken hoe robuust de vragenlijst is voor de grote variatie in kenmerken en activiteiten.
- In de vragenlijst zitten veel impliciete keuzes en waarderingen. Door de korte doorlooptijd van dit project zijn die niet allemaal expliciet met de landgoederen besproken. Enkele van deze keuzes en waarderingen in de huidige versie van vragenlijst zijn:
  - '*Groter is beter*'. Een groter landgoed heeft meer mogelijkheden om hogere scores te behalen dan een klein landgoed. Dit betreft zowel het oppervlakte als de omzet, de personele bezetting, het aantal bezoekers, enz.
  - Meer '*diversiteit is beter*'. De vragenlijst beloont een spreiding van activiteiten en inzet, met als gedachte dat daarmee ook meer behoeftes uit de omgeving beantwoord kunnen worden.
  - Meer '*communicatie naar buiten toe is beter*'. Dat is de essentie van het instrument: laat zien wat je doet als antwoord op de maatschappelijke vragen uit de omgeving.
  - Meer geschiedenis, een langere historie, en het behoud van zichtbare sporen van die traditie zijn 'beter'. Dit is één van de unique selling points van landgoederen. Bij een deel van de landgoedeigenaren roept dit weerstand op: beloont de vragenlijst teveel nostalgie en een soort "Ot en Sien" sfeer? Een landgoed dat kiest voor moderne architectuur als een contrast met de historische bebouwing, kan in de huidige vragenlijst weinig scoren.

- Vanuit het vorige traject van het instrument in het Groene Woud is er veel aandacht voor de streekeigen natuur- en landschapselementen, en voor een goede aansluiting op de kenmerken van de omgeving (verkaveling, zichtlijnen, enz.). Een deel van deze vragen is overgenomen voor landgoederen, maar staat op gespannen voet met het gegeven dat landgoederen zich vaak juist onderscheiden van hun omgeving, en in beplantingen, lijnen en begrenzingen herkenbaar anders zijn. In de huidige vragenlijst kunnen daardoor vragen als tegenstrijdig worden opgevat. Dit onderwerp zou in een volgende versie met meer landgoedeigenaren besproken moeten worden.
- Uitgangspunt is dat de vragenlijst wordt ingevuld door de feitelijke beheerder van het landgoed. Dat kan de eigenaar zijn, maar zou ook de rentmeester of een andere beheerder kunnen zijn. Maar de vragen gaan soms over de fysieke kenmerken van het landgoed, soms over de persoonlijke kenmerken en keuzes van de beheerder, en soms over de bijdragen die pachters, huurders en personeel op het landgoed leveren. Het is niet altijd duidelijk hoe groot de invloed is van de persoon (en haar of zijn rol op het landgoed) die de vragenlijst invult. Dat zou in een vervolg getest kunnen worden.
- Voor landgoederen waarop een groter aantal (agrarische) pachters aanwezig zijn, is de vragenlijst mogelijk nog niet goed toegesneden. In hoeverre kan de invuller van de vragenlijst (de eigenaar/beheerder) ook de “prestaties” van de pachter meenemen in de antwoorden en scores? En in hoeverre zijn die activiteiten, kenmerken en prestaties van huurders en pachters een resultaat van en verdienste van het beleid en beheer van de landgoedeigenaar (of misschien zelfs in tegenspraak daarmee)? Deze vraag is wegens tijdsgebrek niet verder verkend, maar verdient in een vervolg wel aandacht.

3.2 Puntenwaardering

Alle vragen worden met ja of nee beantwoord. Een “ja” levert een bijdrage aan de puntenwaardering op. Die puntenwaardering wordt uiteindelijk door totaalscores per thema uitgedrukt in een cirkeldiagram waarin in één oogopslag de prestaties op die thema’s kan worden afgelezen (en bijvoorbeeld onderling kan worden vergeleken. Onze ervaring is steeds weer dat deze figuur direct veel gespreksstof geeft. Dat maakt van het Landgoedvenster een echt communicatiemiddel.

Door middel van de puntenwaardering van de vragen en de thema’s kan gestuurd worden. Zijn alle thema’s voor de landgoederen even belangrijk, en zo ja, moeten zij dan even zwaar wegen? Zijn sommige vragen zo essentieel dat zij misschien veel zwaarder moeten wegen dan anderen? In het traject Gebiedscertificering het Groene Woud is langdurig aan de puntenwaardering van vragen en thema’s gesleuteld. O.a. met als doel om daar een schifting te maken tussen bedrijven die al aan een vooraf gestelde norm (ondergrens) kunnen voldoen (en dus recht hebben op een gebiedscertificaat) en bedrijven die nog niet voldoende scoren.

In deze eerste versie van het Landgoedvenster is er geen behoefte aan een norm waaraan voldaan moet worden. Daarom, en vanwege de korte doorlooptijd, is er nauwelijks enige weging in de scores aangebracht. Elke vraag die met “ja” wordt beantwoord, is in principe met 2 punten beloond. Uitzondering vormen enkele vragen waarin naar een kwantitatieve, oplopende gradatie wordt gevraagd (zoals: “Hoeveel bezoekers heeft u jaarlijks op uw landgoed?”). In die gevallen zijn scores van bijv. 0, 2, 4 of 8 punten mogelijk voor één van de antwoorden.

Dit resulteert in de volgende kenmerken van deze versie van de vragenlijst:

Domein	Thema	Aantal deelvragen	Maximale puntenscore
People	Cultuurhistorie	58	116
	Gemeenschap	36	76
	Gastvrijheid	30	66
Planet	Natuur	52	104
	Landschap	50	100
Profit	Economie	45	130
	Ondernemerschap	45	90

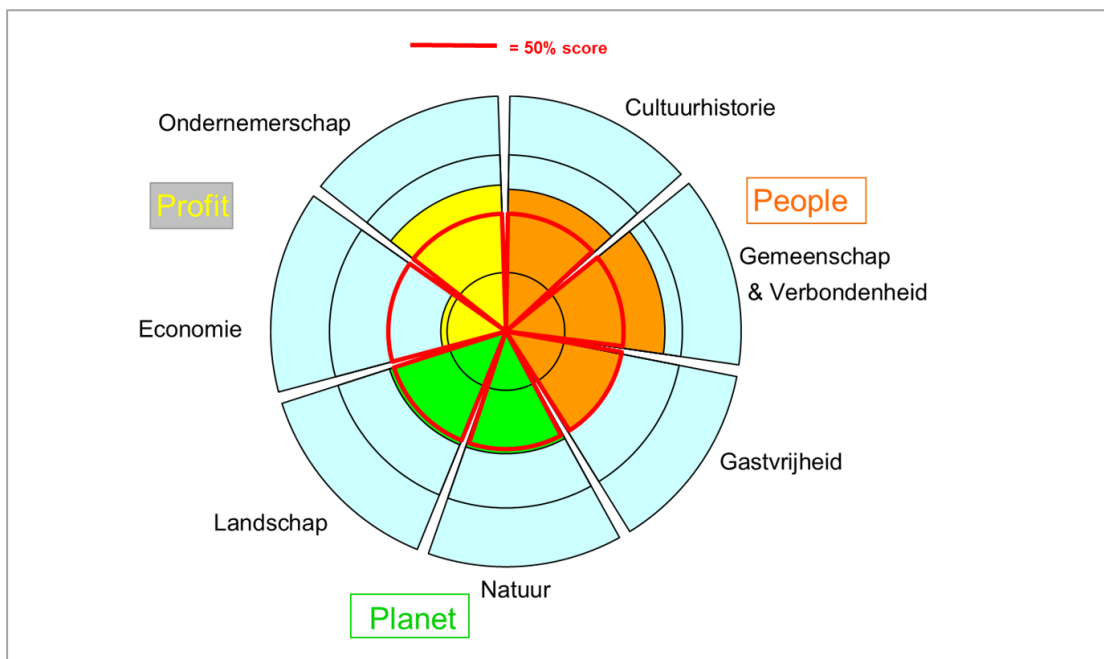
De puntentelling per vraag en per thema biedt in een eventueel vervoltraject volop gelegenheid om de vragenlijst beter te laten aansluiten bij prioriteiten en thema's die men van belang vindt.

4 Resultaat: cirkeldiagrammen van de landgoederen

Op 4 oktober hebben de landgoederen in een workshop de vragenlijst ingevuld en daarna uitvoerig bediscussieerd. Uit die discussie is de verbeterde versie gekomen die als bijlage 2 bij dit rapport is gevoegd. Uit de eerste invulronde resulteerden de eerste scores voor de vier landgoederen. Eind oktober is de verbeterde versie opnieuw naar de vier landgoederen gemaild om wederom ingevuld te worden. De hieronder gepresenteerde figuren zijn het resultaat van de 2^e versie van de vragenlijst.

Landgoed Grootstal – Kien van Hövell tot Westerfliet

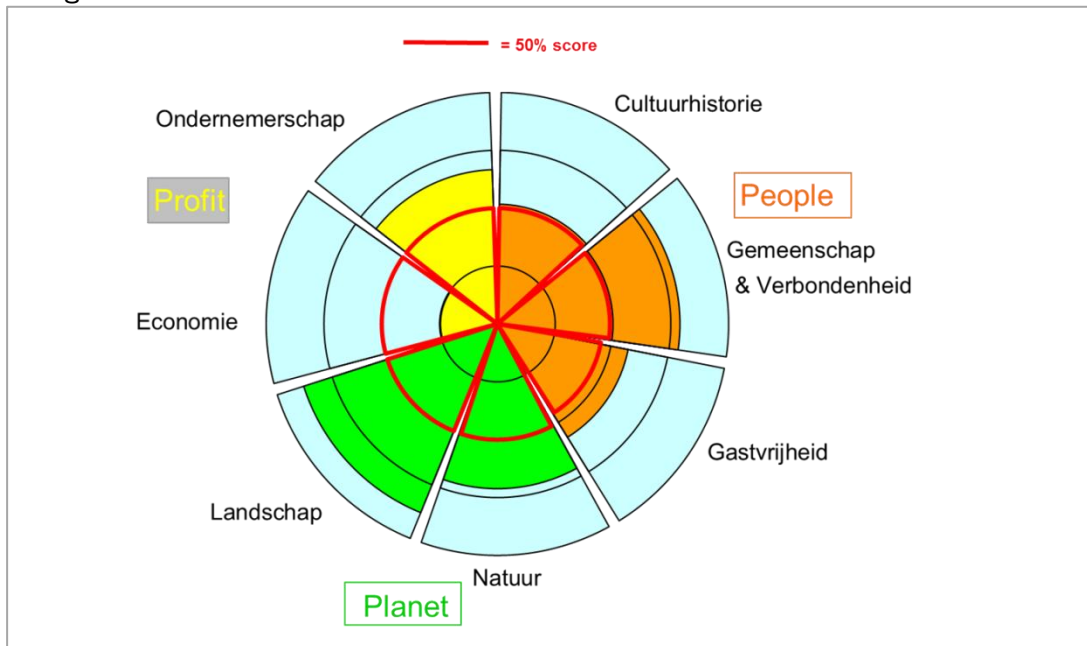
Wat valt op bij de score van Landgoed Grootstal? In het algemeen de lage scores, met name op de thema's Economie, Gastvrijheid, Natuur & Landschap. Landgoed Grootstal is een relatief klein landgoed, ingeklemd tussen de oprukkende bebouwing van de stad Nijmegen. De vragenlijst biedt voor kleine landgoederen relatief weinig mogelijkheden om te scoren. Door de ligging in een stedelijk gebied zijn de mogelijkheden om op het thema landschap te scoren buitengewoon beperkt.

Landgoed Grootstal ontwikkelt activiteiten veelal in eigen beheer en/of in innovatieve samenwerkingsconstructies met bijv. zzp'ers. Om daar rekening mee te houden zijn in de verbeterde vragenlijst hiervoor extra vragen opgenomen. Desondanks scoort het landgoed ook in de nieuwe versie van de vragenlijst op het thema economie nauwelijks punten.

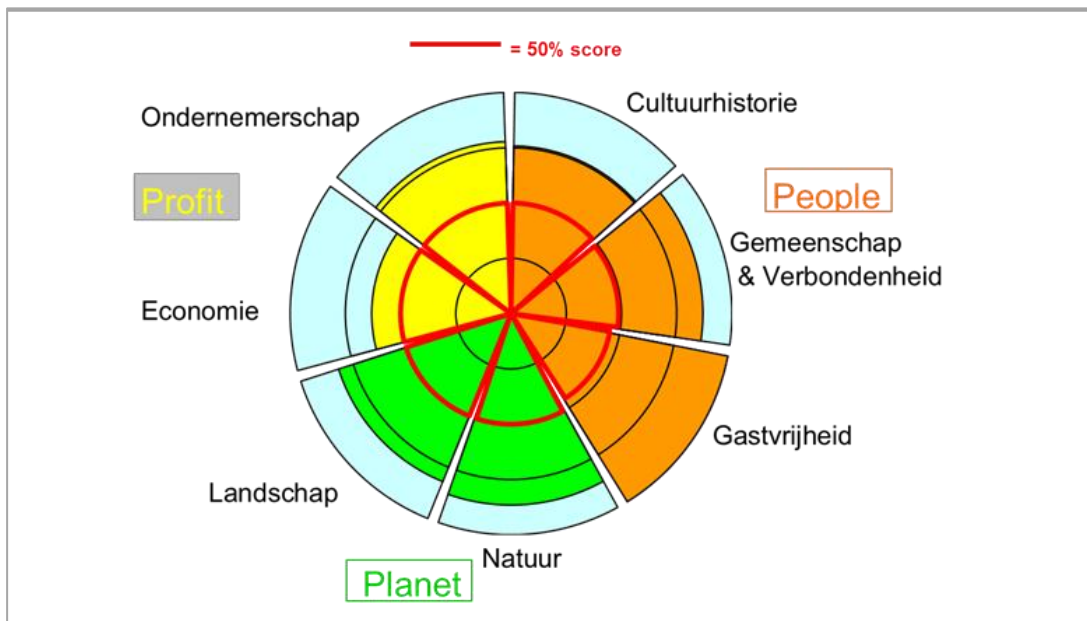
Landgoed Beekzicht – Willem de Beaufort

De figuur van Landgoed Beekzicht staat op de volgende pagina. In het cirkeldiagram van Landgoed Beekzicht vallen ogenblikkelijk de hoge scores van de thema's Natuur en Landschap op. Willem de Beaufort is opgeleid tot bosbouwkundige en beheert een landgoed van 450 ha met uitgebreide agrarische en bosbouwkundige functies. De extreem lage score op het thema economie is verrassend en geeft aan dat de vragenlijst voor dit thema nog niet goed functioneert. Hoewel in de verbeterde versie van de vragenlijst meer ruimte is ingebouwd om de bijdrage van pachters op te nemen, heeft dit niet tot een betere score geleid.

Landgoed Beekzicht – Willem de Beaufort

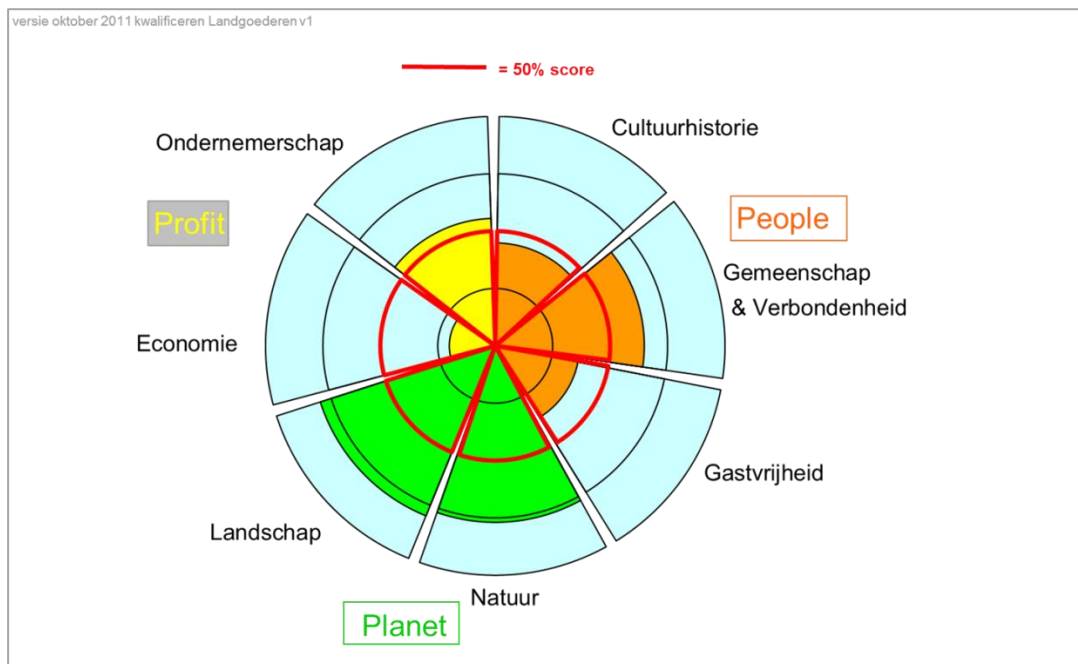

Landgoed Vilsteren – Liesbeth Cremers

Bij de resultaten voor Landgoed Vilsteren valt op dat bijna alle thema's een (relatief) hoge score geven. Voor Gastvrijheid zelfs een 100% score. Maar ook hier is de relatief laagste score voor het thema Economie. Dit versterkt de indruk dat deze versie van de vragenlijst nog niet goed functioneert om de economische bijdrage van de landgoederen zichtbaar te maken.

Landgoed Tongeren – Charlotte Rauwenhoff

Voor Landgoed Tongeren vallen de scores van de eerste vragenlijst tegen, behalve voor de thema's Natuur en Landschap. Opnieuw is, zoals eerder besproken, de score op het onderdeel Economie extreem laag en niet passend bij wat er op en rond het landgoed gebeurt.

Concluderend over de vier landgoederen samen

In de test van deze versie van de vragenlijst vallen een aantal zaken op:

- Een landgoed dat klein in oppervlakte is (en dus in fysieke structuren, in activiteiten, personeel, omzet, etc.) is op alle thema's in het nadeel en kan zelden of nooit de maximale scores behalen. Dat is met de structuur en de soort vragen van dit instrument moeilijk op te lossen. Een "wegingsfactor" van de scores naar ratio van de grootte van een landgoed zou een manier kunnen zijn om de absolute scores van een klein landgoed te verhogen ten opzicht van grote landgoederen.
- Op het thema Economie is de vragenlijst nog niet effectief. Allereerst protesteren de landgoedeigenaren tegen het resultaat, omdat zij de (bewezen) rentabiliteit van hun landgoed niet terugzien in de score. Maar dat is ook niet het primaire doel van de vragenlijst (!). De vragenlijst dient om zichtbaar te maken wat die omzet en rentabiliteit van een landgoed betekenen voor de regionale economie, voor de omgeving. Maar ook in dat opzicht schiet deze versie nog te kort. Er is voor de verbeterde versie op verschillende manier geprobeerd om daar antwoord op te geven, o.a. door nadrukkelijk rekening te houden met pachters en flexibele arbeid op het landgoed en hun bijdrage aan de economische activiteiten en resultaten van het landgoed. Maar die verbeteringen zijn nog niet succesvol voor het zichtbaar maken van de bijdrage die de landgoederen leveren aan de regionale economie. In de volgende stap zal nadrukkelijk aandacht geschonken moeten worden aan het verbeteren van de vragenlijst op het thema Economie.
- Het is verheugend dat in deze kleine test duidelijk verschillende figuren voor de vier landgoederen ontstaan. Dit betekent dat de vragen onderscheidend zijn en sterke en zwakke punten van landgoederen zichtbaar kunnen maken. Dat bleek ook uit de discussie die ogenblikkelijk ontstond bij de eerste presentatie van de diagrammen. Die nodigen uit tot reflectie op de vraag waar deze scores naar verwijzen, wat de onderliggende verklaringen kunnen zijn, en waarom het verrast, tegenvalt of juist tevreden stemt dat bepaalde scores zijn behaald.

- Bij het invullen van de vragenlijst hadden de landgoedeigenaren het gevoel dat zij veel van hun visie, intenties en doelstellingen voor het beheer van het landgoed niet kwijt konden in de vragenlijst die zich zo beperkt tot feitelijke en fysiek waarneembare zaken (en details). Dat zou geen recht doen aan kwaliteiten en duurzaamheidsidealen van de landgoedeigenaren. Maar tegelijk valt op dat er een grote overeenkomstigheid is in de diagrammen van Landgoed Beekzicht en Landgoed Tongeren. Beide landgoederen zijn volgens de respectievelijke eigenaren heel verschillend in uiterlijk en kenmerken. Maar al pratend kwamen beide eigenaren tot de conclusie dat zij in hun visie en beheer juist wel heel erg op elkaar lijken. Dit suggereert dat de vragenlijst wel degelijk – op een indirecte manier – die visie en aanpak zichtbaar kan maken. Maar er is een veel grotere steekproef onder veel meer landgoederen nodig om deze suggestie waar te kunnen maken.

5 Reikwijdte van het instrument

Met deze eerste versie van het Landgoedvenster is een getest prototype van het kwalificeringsinstrument opgeleverd waarin de kernwaarden van landgoederen zijn vertaald naar duurzaamheidsthema's, met praktische vragenlijsten waarmee de eigen 'prestatie' van een landgoed op die thema's kwantitatief kan worden gescoord. Die score wordt zichtbaar gemaakt in een helder diagram dat zich uitstekend leent voor communicatie en discussie. Zoals in hoofdstuk 3 aangegeven, dient aan de vragen en aan de puntenwaardering nog gesleuteld en verbeterd worden.

De ervaring leert dat het resultaat in de vorm van een cirkeldiagram gemakkelijk aanleiding is voor een gesprek over doelen, waarden en prestaties. Het Landgoedvenster is dus een goed communicatiemiddel. De resultaten van de eerste vier landgoederen worden in november 2011 tijdens een bijeenkomst van de Federatie Particulier Grondbezit (FPG) gepresenteerd. De vragenlijsten en de diagrammen met scores kunnen allereerst worden gebruikt voor het proces van bewustwording en ontwikkeling in de eigen achterban van particuliere landgoedeigenaren. Het levert stof tot bezinning op de kernkwaliteiten en hoe deze te vertalen naar de maatschappelijke vragen vanuit de omgeving. Zogenaamde 'tekorten' (lage scores) geven aanwijzingen voor kansrijke ontwikkelrichtingen. Hoge scores vormen paradepaardjes in de externe communicatie.

Anderzijds kunnen de getoonde prestaties benut worden in het gesprek met lokale, regionale en landelijke overheden om zichtbaar te maken welke bijdragen landgoederen leveren aan diverse beleidsdoelen. Die bijdragen kunnen het 'wisselgeld' vormen dat landgoederen aanbieden in ruil voor de benodigde ontwikkelruimte voor vernieuwingen die landgoederen nodig hebben om op de langere termijn duurzaam voort te bestaan.

Een volgende stap in de ontwikkeling van het Landgoedvenster is om het prototype van het instrument, dat nu op slechts vier landgoederen is getoetst, te verbeteren en breder toepasbaar te maken door een test op minimaal tien aanvullende landgoederen. Gezien de grote diversiteit in organisatie en activiteiten van landgoederen is het aannemelijk dat zo'n aanvullende toetsing veel aanvullingen en verbeteringen zal opleveren en het instrument breder inzetbaar zal maken en een grotere diepgang zal geven.

Tegelijk zou in een vervolg van dit traject gewerkt moeten worden aan een breder draagvlak van het instrument. Het Landgoedvenster is nu gebouwd op een set waarden van een kleine groep landgoederen. Dat is de "aanbod" zijde van wat landgoederen graag willen laten zien over hun maatschappelijke rol en prestaties. Maar het is niet zeker hoe de omgeving (de "vraag" kant) daar tegenaan kijkt, en of die dezelfde prioriteiten en waardering heeft voor de thema's als de landgoederen. Daarom zou het Landgoedvenster moeten worden voorgelegd aan een groep medewerkers van verschillende gemeenten en maatschappelijke organisaties, als test hoe de gekozen thema's en indicatoren door deze partijen worden geaccepteerd en gewaardeerd. Dit moet leiden tot een verbeterde presentatie van de uitkomsten van het instrument, die transparant, breed gedragen en helder communiceren wat de maatschappelijke prestaties van landgoederen zijn.

Bijlage 1 Kernwaarden van vier landgoederen

In een workshop met de vier landgoederen zijn zoveel mogelijk 'waarden' verzameld in een rondetafel gesprek over activiteiten, visies en kenmerken van de landgoederen. Daar is geen waardering of selectie in gemaakt, maar er is wel geprobeerd om de trefwoorden te clusteren in groepen die vertaald zouden kunnen worden naar de thema's van duurzaamheid. Hier presenteren we de waarden in die geclusterde vorm.

people cultuurhistorie	people gemeenschap	people gastvrijheid	people normen en waarden?
autonomie beheer doorgeven bronnen / archieven contact met vroeger cultureel erfgoed culturele activiteiten culturele innovatie cultuur cultuurhistorie eenheid van bezit eer "trots" familie binding met grond familiewaarden gebouwen generaties geschiedenis heerlijke rechten in familie landschap lieu de memoire Noblesse oblige verhaal vertellen	authenticiteit - echtheid autonomie bank spelen betrokkenheid communicatie draagvlak duurzaam denken emotie Esthetica identiteit inspiratie bron kennis van het gebied kwaliteit leiderschap mensen niet voor jezelf / generatie Noblesse oblige oogcontact bewoner - uitleg oplossing pluriformiteit regionale producten samenhang - eenheid scaling: niet overmaat sociale verantwoordelijkheid stevige visie: lange termijn verantwoordelijkheid verbinding	belevenis decor diversiteit groene omlijsting landgoed fair nostalgie ot en sien recreatie restaurant sfeer toneel / decor transparant verhaal	bescheidenheid autonomie bestendig beheer bezieling conservatisme doorgeven / duurzaam echtheid eer "trots" euro's op langere termijn familiewaarden hergebruik hobbies horizon lange termijn ontwikkeling Ondernemen voor de lange termijn overheidje spelen persoonlijke touch / bezieling persoonlijkheid rentmeesterschap transparant uitleggen verandering voorbeeldfunctie voor buitenland voorrecht waardigheid wantrouwen wat hou je vast wat nooit: wederzijdse afhankelijkheid zoek naar identiteit

profit Ondernemerschap	profit inkomensbronnen / activiteiten	planet natuur & landschap	Overigen
autonomie bagage balanceren communicatie creatieve oplossingen duurzaam denken eenheid euro's op termijn flexibiliteit in gebruik flexibiliteit in inrichting geen waan van de dag helikopter view integraal handelen jongleren kennis van het gebied leiderschap lenigheid maatschappij gericht pionieren pragmatisch innoveren relativering visie	appelsap bank spelen begraafplaats belegging beleving bezinepomp boerderijen bosbouw camping culturele activiteiten educatie erfpacht gascompressor golfbaan grond horeca jacht jachtvergunningen kantoren landbouw landgoed fair locatie geeft de waarde moestuin natuurbeheer onroerend goed / industrie recreatie regionale producten regionale productie restaurant ruiterkaarten uitzicht verkopen water /zand woningen zomerverblijf	banddijk beek biodiversiteit boerderijen bos buitenplaats buurtschap dorp golfbaan grasland heggen heide Hoevens landbouw landhuizen landschap = casco natuur parochie sprengen vennen water zand	acrobaat bedrijf benchmarking betekenis in XX bewoners bezoek Brengr de tarke meent dingen functies gebruikers geven Grondeigenaar / gebruiker historie aanwezig in landgoed industrie informatie inrichting kaders van buitenaf last maatschappelijke casco ME - algemene aanspraak nadenken over gebruik / hergebruik nieuwe economische dragers NL - Mij gericht octopus omgeving omgeving bepaalt waarde onroerend goed omgevingsfactoren ondernemer onteigening opstijgen oud geld / nieuw geld overdracht overheden passend in landgoed plein van vroeger publiek ruime kaders sociale component stedelijk denken stedeling steun streek /omgeving verstedelijking vestigingsklimaat waxjas

Bijlage 2 Vragenlijst voor het Landgoedvenster

	<i>Landgoedinventarisatie</i>	
	Cultuur(historie)	<i>Versie 1.0 oktober 2011</i>

Doel: Aantrekkelijk aangezicht en behoud en zichtbaarheid van cultuur

Trefwoorden: Duurzaam beheer en ontsluiting van culturele en historische elementen, archief, begraafplaats, beheer wordt doorgegeven door ouders, contact met vroeger, cultureel erfgoed, cultuur, cultuurhistorie, generaties, geschiedenis, historie aanwezig in landgoed, lieu de memoire, plein van vroeger, autonomie, bronnen/archieven, heerlijke rechten, verhaal vertellen, Noblesse oblige, gebouwen, landschappelijke beplantingen, schilderijen, boeken en documenten, gewaden, meubels en gebruiksvoorwerpen, muziek, poëzie, zang, dans, toneel, beeldende kunst.

Meetbare indicatoren: Aantal cultuur(historische) elementen, activiteiten, wijze waarop het wordt beheerd en uitgedragen.

Mogelijke maatregelen: cultuur(historie) toegankelijk maken voor publiek, onderhoud, restauratie

Beantwoord elke vraag met ja of nee

Heeft uw landgoed cultuurhistorische waarde?		
1	Staat het landhuis of ten minste een van de gebouwen op het landgoed op de rijksmonumentenlijst?	j/n
2	Is het cultureel erfgoed?	j/n
3	Staat het op de gemeentelijke lijst van beeldbepalende gebouwen / valt het onder gemeentelijke bescherming?	j/n
4	Betreft het een kasteel of havezate?	j/n
5	Voor recente gebouwen (laatste 10 jaar): sluit de stijl van die nieuwbouw aan op de streekeigen kenmerken van omringende landhuizen en/of boerderijen? (graag 1-2 foto's bijvoegen)	j/n
6	Geeft u (op een website, in folders, op informatiepanelen of middels rondleidingen) informatie over de geschiedenis van deze bebouwing voor bezoekers?	j/n
Heeft uw landgoed (modern) architectonische waarde?		
7	Hoofdgebouw	j/n
8	Bijgebouw(en)	j/n
9	Landschapskunst	j/n
10	Grote sculpturen	j/n
11	Is nieuwbouw in de afgelopen 5 jaar onder architectuur gebouwd?	j/n
12	Is daarbij gekozen voor aansprekende contrasten met bestaande (historische) bebouwing?	j/n
Bevat het landgoed cultuurhistorische elementen?		
13	Is er een begraafplaats aanwezig?	j/n
14	Heeft u religieus erfgoed (bv kapelletjes)?	j/n
15	Is er een molen?	j/n
16	Is er een kerk?	j/n
17	Zijn er beeldbepalende grachten, vijvers, meertjes of rivieren aanwezig?	j/n
18	Is er een dorp met een beschermd dorpsgezicht?	j/n
19	Heeft het dorp een agrarische bestaansgeschiedenis (bv esdorp)?	j/n
20	Worden deze gebouwen ook nu nog volgens hun oorspronkelijke doeleinden gebruikt?	j/n
21	Indien ze voor andere doelen worden gebruikt, is dan hun oorspronkelijke functie nog steeds herkenbaar en gerespecteerd?	j/n
22	Worden deze gebouwen voldoende onderhouden; zijn zij in goede staat?	j/n
23	Zijn er nog andere cultuurhistorische elementen op uw landgoed? - Zo ja: welke?	j/n
24	Geeft u (op een website, in folders, op informatiepanelen of middels rondleidingen) informatie over de	j/n

	geschiedenis van deze bebouwing voor bezoekers?	
	Bevat het landgoed elementen die gerelateerd zijn aan de familie die het landgoed beheert?	
25	Portretten	j/n
26	Familiewapens	j/n
27	Gebruiksvoorwerpen (boeken, bestek e.d.)	j/n
28	Meubilair	j/n
29	Inrichting (gordijnen, vloerbedekking e.d.)	j/n
30	Geeft u (op een website, in folders, op informatiepanelen of middels rondleidingen) informatie over de geschiedenis van de bewoners/familie voor bezoekers?	j/n
	Worden er streekeigen, zeldzame of bijzondere groenten of fruitrassen geteeld op het landgoed?	
31	Staan daar 3 of meer historische fruitrassen in?	j/n
32	Staan daar 5 of meer oude ("vergeten") groenterassen in?	j/n
33	Is er een (medicinale) kruidentuin aanwezig?	j/n
34	Zijn er andere bijzondere planten- of boomsoorten aanwezig in het park of de moestuin (zgn. exoten)?	j/n
35	Worden deze beplantingen voldoende onderhouden; zijn zij in goede staat?	j/n
36	Worden er oude graanrassen of andere streekeigen gewassen verbouwd?	j/n
37	Geeft u (op een website, in folders, op informatiepanelen of middels rondleidingen) informatie over de geschiedenis van deze gewassen en wat u er mee doet voor bezoekers?	j/n
	Worden op het landgoed streekeigen, zeldzame of bijzondere (landbouw-) huisdieren gehouden?	
38	Zo ja, welke?	j/n
39	Worden deze dieren gebruikt voor het begrazen van beheersgronden en/of natuurgebieden?	j/n
	Geeft u op het landgoed gelegenheid voor demonstraties van cultuurhistorische elementen / gebruiken / werkzaamheden ?	
40	Landbouwmuseum	j/n
41	Oude werktuigen en hun gebruik	j/n
42	Streekverhalen en folklore	j/n
43	Zelfoogst – of zelfpluktuin van traditionele gewassen/fruitrassen	j/n
44	Landgoedcentrum, informatie- en/of educatiecentrum?	j/n
45	Tijdens speciale evenementen (fairs, streekmarkten, open dagen, etc.)?	j/n
	Geeft u op het landgoed gelegenheid voor culturele activiteiten?	
46	Podiumkunsten	j/n
47	Beeldende kunsten	j/n
48	Cursussen met cultuur (b.v. schilder- of muziekcursussen)	j/n
	Beheer	
49	Is er een langjarig onderhouds- & restauratieplan voor de historische bebouwingen die onder uw beheer vallen?	j/n
50	Zijn er langjarige overeenkomsten met overheden en fondsen voor subsidiëring van het onderhoud van gebouwen?	j/n
51	Worden archieven en historische bronnen over het landgoed en de familiegeschiedenis bewaard op een wijze conform de standaarden voor conservering van dit erfgoed?	j/n
52	Wordt bij al deze zaken gebruikt gemaakt van adviezen en richtlijnen van rijksdiensten, provinciale en/of gemeentelijke professionals voor beheer van cultureel erfgoed?	j/n
53	Zijn archieven en historische bronnen onder uw beheer toegankelijk voor (wetenschappelijke en amateur-) onderzoek?	j/n
	Samenwerking (kunst en) cultuur	
54	Hebben pachters op het landgoed een actieve rol bij culturele activiteiten?	j/n
55	Hebben werknemers, huurders of zzp'ers op het landgoed een actieve rol bij culturele activiteiten?	j/n
56	Wordt er in de regio met cultuurorganisaties samengewerkt?	j/n
57	Wordt er op het terrein van kunst en cultuur met andere landgoederen samengewerkt?	j/n

	<i>Landgoedinventarisatie</i>	
	Cultuur(historie)	<i>Versie 1.0 oktober 2011</i>

Uitdragen		
58	Draagt u cultuurhistorie van het landgoed ook uit aan het publiek en aan bezoekers en klanten van uw landgoed via excursies, informatieborden, een website of folders?	j/n

Uw score (=ja x punten per vraag opgeteld)	Totaal score
---	---------------------

<i>Landgoedinventarisatie</i>	
Gemeenschap/verbondenheid	<i>Versie 1.0 oktober 2011</i>

Doel: Mensen en maatschappelijke organisaties ondersteunen, vanuit verantwoordelijkheid voor toekomstige generaties landgoedbeleid maken, duurzaam willen verbinden met de omgeving.

Trefwoorden: Authenticiteit – echtheid, bezieling, contact met vroeger, eenheid, eenheid van bezit, emotie, esthetica, familie binding met grond, familiewaarden, integraal handelen, overdracht, persoonlijke touch / bezieling, Regionale producten, samenhang, samenhang – eenheid, sociale verantwoordelijkheid, betrokkenheid, verbinding, wederzijdse afhankelijkheid

Meetbare indicatoren: actief in bestuur, verbondenheid met personen of organisaties uit de streek, investering zonder direct financieel rendement, emotioneel rendement

Mogelijke maatregelen: familieberaad, ambachtelijk beheer, en bestuurlijke betrokkenheid, vervulling van vrijwillige functies in maatschappelijke organisaties

Beantwoord elke vraag met ja of nee

Historie en Familiebezit		Punten:
	Hoe lang bestaat het landgoed al?	
1	- Minder dan 50 jaar	j/n 0
2	- Tussen de 50 en 150 jaar	j/n 4
3	- Langer dan 150 jaar	j/n 8
4	Is het landgoed een familiebezit?	j/n
	Hoeveel jaren is het landgoed al in familiebezit?	
5	- Minder dan 50 jaar	j/n 0
6	- Tussen de 50 en 150 jaar	j/n 4
7	- Langer dan 150 jaar	j/n 8
Rendement		
8	Wordt 'emotioneel rendement' uitgekeerd aan familieleden (bv voorrang bij gebruik huizen op het landgoed of mogelijkheid om op familiebegraafplaats begraven te worden)?	j/n
9	Zijn er (tenminste 1x per jaar) familiebijeenkomsten op of vanuit het landgoed?	j/n
10	Is er een eigen kroniek, nieuwsbrief of tijdschrift voor de familie?	j/n
11	Is er (uit de afgelopen 30 jaar) een genealogie en geschiedbeschrijving van uw familie gepubliceerd?	j/n
12	Zijn er voorouderlijke portretten van familieleden /eigenaren / beheerders in uw bezit?	j/n
13	Is er op het landgoed gelegenheid voor verblijf van familieleden?	j/n
14	Woont u (het grootste deel van het jaar) op het landgoed zelf?	j/n
15	Bent u veelvuldig (gemiddeld 2 of meer dagen per week) op het landgoed aanwezig?	j/n
16	Voert u zelf de directe en dagelijkse regie over het beheer van het landgoed (er is geen rentmeester die dat voor u doet)?	j/n
Draagt uw landgoed (b.v. door vrijwilligerswerk, bestuurswerk of beschikbaar stelling van materialen/ruimtes) bij aan verenigingen in de regio die zich inzetten voor:		
17	Natuur- en landschap?	j/n
18	Cultureel erfgoed en tradities?	j/n
19	Zorgvragers of hulpbehoevenden?	j/n
20	Recreatie?	j/n
21	Religieus leven?	j/n
Draagt u met uw landgoed bij aan het voorzieningenniveau voor de bewoners in het gebied met b.v.:		
22	Een winkel met (streek)voedingsmiddelen?	j/n
23	Zaalverhuur voor vergaderingen en feesten?	j/n
24	Medewerking aan educatie in het onderwijs?	j/n
25	Medewerking aan excursies en demonstraties op en rond het landgoed?	j/n
26	Toeristische informatie voor bezoekers van de regio?	j/n
27	Recreatiemogelijkheden (wandelpaden, horeca, ...) in de regio?	j/n
28	Speeltoestellen, sportterreinen en -voorzieningen?	j/n

	<i>Landgoedinventarisatie</i>	
	Gemeenschap/verbondenheid	Versie 1.0 oktober 2011

	Uit uw betrokkenheid met de gemeenschap zich op een van de volgende manieren:	
29	Ik ben als bestuurslid betrokken bij een ondernemersvereniging	j/n
30	Ik neem zitting in een overlegorgaan/overlegplatform met o.a. de gemeente	j/n
31	Ik ben als bestuurslid betrokken bij een sport / welzijnsorganisatie in de buurt	j/n
32	Ik ben politiek actief	j/n
33	Ik bied stageplaatsen of leerwerkplekken aan voor leerlingen en studenten	j/n
34	Ik biedt werkgelegenheid aan voor sociale werkvoorziening, re-integratie-trajecten of werkervaringsprojecten	j/n
35	Ik ben lid van een ondernemerskring, de Rotary, de Lions, o.i.d.?	j/n
36	Bent u d.m.v. bestuurlijk- of vrijwilligerswerk (bijv. in een kerkelijke diakonie) betrokken bij de zorg aan en ondersteuning van zwakkeren in de gemeenschap rond uw landgoed?	j/n

Uw score (=ja x punten per vraag opgeteld)	Totaal Score
---	---------------------

Doel: Mensen de mogelijkheid bieden het landgoed op een positieve manier te ervaren

Trefwoorden: Beleving, benchmarking, bescheidenheid, bezoek, Breng, creatieve oplossingen, echtheid, eer "trots", inspiratie bron, oogcontact, oogcontact bewoner – uitleg, oplossing, verhaal, verhaal vertellen, verplicht verhaal vertellen, voorbeeldfunctie voor buitenland, (extra door Frans onder PEOPLE)decor, groene omlijsting, nostalgie, ot en sien, belevenis, diversiteit, sfeer, toneel / decor, verhaal, landgoed fair, recreatie, restaurant, transparant

Meetbare indicatoren: Aantal bezoekers, aantal positieve reacties (in gastenboek), aanwezigheid van bepaalde voorzieningen.

Mogelijke maatregelen: Landgoed openstellen voor publiek, meewerken aan fiets-, ruiters- en wandelpaden over landgoed, recreatieve activiteiten stimuleren.

Beantwoord elke vraag met ja of nee

Hoe stelt u uw landgoed open voor publiek?			
1	Is (een deel van) uw landgoed jaar rond open voor publiek?	j/n	
2	- Meer dan 50% van het oppervlak?	j/n	
	Is (een deel van) uw gebouwen open voor publiek?		Punten:
3	- Nee	j/n	0
4	- Incidenteel (open dagen, fairs, enz.)	j/n	2
5	- Periodiek (bijv alleen op zaterdagen)	j/n	4
6	- Jaar rond op vaste (winkel)tijden	j/n	8
7	Is er een streekproductenwinkel op uw landgoed?	j/n	
8	Is er een ruimte waar u mensen kunt ontvangen en/of heeft u een landgoed informatie centrum op uw landgoed?	j/n	
9	Zijn er fiets-, ruiters- of wandelpaden op het landgoed?	j/n	
10	Wordt er minimaal 1 x per jaar een landgoedfair gehouden?	j/n	

Enkele aspecten van een aantrekkelijk landgoed:			
11	Is er bij de toegang(s) (wegen) een duidelijk naambord aanwezig met daarop uitleg over het landgoed?	j/n	
12	Zijn de gebouwen en boerderijen die bij het landgoed horen als zodanig herkenbaar (door hun stijl en kenmerken)	j/n	
13	Zijn wandel-, fiets en/of ruiterroutes over uw landgoed bewegwijzerd of in folders beschreven?	j/n	
14	Zijn er (kinder-, gps- of thematische) speurtochten voor uw landgoed beschikbaar?	j/n	
15	Is er bij de toegang(s) (wegen) een bord aanwezig met informatie over de openingstijden, activiteiten e.d.	j/n	
16	Is er een programma van wisselend activiteiten aanbod op het landgoed?	j/n	
17	Worden er rondleidingen met gids op uw landgoed verzorgd?	j/n	
18	Zijn er voldoende parkeerplaatsen voor bezoekers van uw landgoed aanwezig?	j/n	
19	Is er voldoende fietsenstalling voor bezoekers van uw landgoed aanwezig?	j/n	
20	Zijn er voorzieningen aanwezig om gebouwen en het landgoed ook voor mindervaliden toegankelijk te maken?	j/n	
Biedt u recreatiemogelijkheden op het landgoed of geeft u gelegenheid hiertoe?			
21	Zijn er (kleinschalige) horecavoorzieningen op het landgoed?	j/n	
22	Zijn er logiesmogelijkheden op het landgoed (B&B, pension)?	j/n	
23	Zijn er kampeergelegenheden op het landgoed?	j/n	
24	Is er toeristische informatie over de regio beschikbaar voor gasten?	j/n	
Bijdrage			
25	Draagt u uw bijdragen aan dit thema ook uit aan het publiek en aan klanten en bezoekers van uw landgoed (b.v. via informatieborden, folders, een website enz.)	j/n	
26	Geeft u informatie voor bezoekers over het beheer van uw landgoed?	j/n	
27	Verzorgt u excursies en rondleidingen over uw landgoed en/of uw gebouwen?	j/n	
28	Verzorgt u andere activiteiten voor bezoekers van uw landgoed?	j/n	
29	- Zo ja, welke?	j/n	
30	Kunnen bezoekers rechtstreeks in contact komen met u?	j/n	

Uw score (=ja x punten per vraag opgeteld)

Totaal Score

Doel: Behoud en ontwikkeling ecologische kwaliteiten

Trefwoorden: Beek, biodiversiteit, bos, bronnen, groene omlijsting, grond, heggen, heide, natuur, sprengen, vennen, water, zand

Meetbare indicatoren:

- * Soortenrijkdom? Doelsoorten, rode lijst soorten
- * Oppervlakte natuur op het landgoed, aantal biotopen
- * Beheer- & beschermingsmaatregelen voor doelsoorten
- * Mogelijkheden voor beleving

Mogelijke maatregelen: Ecologisch beheer van waardevolle biotopen, bescherming van nestplaatsen en leefgebied, natuurontwikkeling, natuureducatie

Beantwoord elke vraag met ja of nee

Behoud en beheer van natuur op uw bedrijf		
1	Heeft een deel van uw gronden bestemming natuur of agrarische natuur?	j/n
2	- Is dat deel groter dan 50% van het oppervlak van uw bezittingen?	j/n
3	- Ontvangt u daarvoor (provinciale) beheersubsidies?	j/n
4	- Is er een natuurbeheerplan voor deze delen?	j/n
5	- Is dit plan minder dan 6 jaar oud?	j/n
6	- Zijn delen van uw landgoed onderdeel van een (provinciale) ecologische (hoofd)structuur of verbindingzone?	j/n
7	- Hebben delen van uw landgoed een officiële beschermde status (Natura 2000, Vogelrichtlijngebied, etc.)	j/n
Is er in de laatste 3 jaar door een natuurorganisatie of adviesbureau onderzoek gedaan naar het voorkomen van bepaalde planten- of diersoorten op uw landgoed?		
8	- Flora van (delen van) het landgoed?	j/n
9	- Specifieke diergroepen op het landgoed?	j/n
10	- Namelijk:	j/n
11	- Zijn daarvan rapportages beschikbaar (ook voor geïnteresseerde bezoekers)?	j/n
12	- Hebben deze inventarisaties geleid tot aangepast beheer of extra maatregelen voor bepaalde doelsoorten?	j/n
13	- Wordt er van sommige groepen gedurende meerdere jaren een monitorings-programma gevolgd?	j/n
14	- Zijn er op uw landgoed soorten van de rode lijst of habitatrictlijn aangetroffen?	j/n
15	- Worden voor die soorten specifieke beschermingsplannen gehanteerd en/of speciale beheersmaatregelen getroffen?	j/n
Neemt u op het landgoed maatregelen om planten en dieren te stimuleren?		
Heeft u of uw pachter(s) in de laatste 3 jaar de volgende maatregel(en) genomen:		
16	- nestkasten voor diverse vogelsoorten opgehangen?	j/n
17	- nestblokken of een insectenhotel voor wilde bijen en insecten opgehangen?	j/n
18	- takkenrillen of houtstapels opgericht?	j/n
19	- dode bomen en bomen met nestholten bewust laten staan?	j/n
20	- ter bescherming van nestelende of overwinterende vleermuizen?	j/n
21	- Om de waterkwaliteit te waarborgen of te verbeteren?	j/n
22	- Extensieve begrazing van natuurlijke vegetaties toegepast?	j/n
23	- Vindt er beheerjacht plaats op uw landgoed?	j/n
24	- Heeft u een wildbeheerder in dienst (BOA of jachttopziener)?	j/n
Welke biotopen zijn op het landgoed aanwezig?		
25	- Gemengd loofbos?	j/n
26	- Naaldbos?	j/n
27	- Heideterreinen?	j/n
28	- Watervoerende beken of sprengen?	j/n
29	- Vennen?	j/n
30	- Stuifzanden?	j/n
31	- Oude houtsingels of houtwallen?	j/n

<i>Landgoedinventarisatie</i>	
Natuur	<i>Versie 1.0 oktober 2011</i>

	Welke biotopen zijn op het landgoed aanwezig?	
32	- Oude bomenlanen?	j/n
33	- Moerasgebieden?	j/n
34	- Extensieve, kruidenrijke graslanden?	j/n
35	- Wildakkers?	j/n
36	- Een (oude) hoogstamboomgaard?	j/n
37	- Parken en tuinen	j/n
38	- boerenerven	j/n
	Is er bij beplantingen op het landgoed gebruik gemaakt van kenmerkende, (streekeigen) soorten?	j/n
39	Zo ja, heeft u daarvan een soortenlijst tot uw beschikking?	j/n
40	Sluiten die beplantingen in soortensamenstelling aan bij begroeiingen in de omgeving?	
	Indien delen van uw landgoed toegankelijk zijn voor recreatie, doet u dan aan zonering om versterking op flora en fauna te voorkomen?	j/n
42	- Zijn er delen als rustgebied aangewezen?	j/n
43	- Is er een verbod op loslopende honden?	j/n
44	- Is er een verbod op fietsers/mountainbikers in bepaalde delen?	j/n
	Werkt u samen met of ontvangt u advies van natuur- en landschapsorganisaties in het gebied of de regio?	
45	- Werkt u samen met een terreinbeherende organisatie?	j/n
46	- Werkt u samen met een Vogelwacht of Vogelwerkgroep?	j/n
47	- Krijgt u adviezen van Landschapsbeheer?	j/n
48	- Met andere natuur- en landschapsorganisaties, nl.	j/n
	Bijdrage	
49	Draagt u uw bijdragen aan dit thema ook uit aan het publiek en aan klanten en bezoekers van uw landgoed (b.v. via excursies, informatieborden, folders, een website enz.)	j/n
50	Geeft u informatie voor bezoekers over de flora en fauna van uw landgoed?	j/n
51	Geeft u informatie voor bezoekers over het natuurbeheer op uw landgoed?	j/n
52	Heeft u mogelijkheden gecreëerd om de natuur te beleven op uw landgoed (bijv. door vogelkijkhutten, uitkijkpunten, speciale wandelroutes, natuurwandelingen met een gids, etc.)?	j/n

Uw score (=ja x punten per vraag opgeteld)	Totaal Score
---	---------------------

<i>Landgoedinventarisatie</i>	
Landschap	<i>Versie 1.0 oktober 2011</i>

Doel: Behoud en ontwikkeling landschappelijke kwaliteit

Trefwoorden: Banddijk, sloten, kolken en vijvers, boerderijen, boomgaarden, bos, bronnen, buitenplaats, buurtschap, dorp, grasland, golfbaan, groene omlijsting, grond, heggen, heide, hoeven, landbouw, landhuizen, natuur, pluriformiteit, sprengen, vennen, water, zand

Meetbare indicatoren:

- * Aantallen streekeigen landschapselementen
- * Aansluiting landgoed op omgeving
- * Leesbaarheid van het landschap en de geschiedenis daarvan
- * Mogelijkheden voor beleving

Mogelijke maatregelen: Aanleg en onderhoud van streekeigen landschapselementen, bijv. houtwal, poel, slootkanten aanpassen, erfafscheiding, hoogstamfruit, zitbanken, wandelpaden, ambachtelijke beheermethoden (bv gevlochten IJsselheggen)

Welke soorten landgebruik zijn op het landgoed aanwezig?		Vraag 14	
1	- Bossen (met of zonder houtproductie) of hakhout	j/n	j/n
2	- Grote waterpartijen en/of visvijvers	j/n	j/n
3	- Akkerbouw percelen	j/n	j/n
4	- Groententeelt	j/n	j/n
5	- Fruitteelt en (hoogstam) boomgaarden	j/n	j/n
6	- Bloemen- en kruidenteelt	j/n	j/n
7	- Grasland (voor veehouderij)	j/n	j/n
8	- Parken en siertuinen	j/n	j/n
9	- Golfbaan, trimbaan, crossbaan of mountainbikeroute	j/n	j/n
10	- (Natuur)begraafplaats	j/n	j/n
11	- Evenemententerrein	j/n	j/n
12	- Natuurgebieden	j/n	j/n
13	- Onverharde paden en landwegen	j/n	j/n

Aansluiting van het landgoed bij de omgeving		
14	Geef in de rechter kolom hierboven aan welke van deze gebruiksvormen ook rondom uw landgoed (in een straal van 20 km) voorkomen. Voor elke gebruiksvorm die op u landgoed voorkomt én ook in de nabij omgeving mag u 4 punten optellen bij uw score.	
	Komen op uw landgoed landschapselementen voor die buiten het landgoed doorlopen en onderdeel uitmaken van een groter netwerk in het omringende landschap?	
15	- netwerken van heggen en houtwallen	j/n
16	- netwerken van onverharde landwegen, schapendriften, herenwegen of kerkpaden	j/n
17	- netwerken van oude bomenlanen of grensbomen	j/n
18	- netwerken van sprengen en beeklopen	j/n
19	- netwerken van (boeren)sloten en greppels	j/n
20	- netwerken van bloemrijke akkerranden	j/n
21	- netwerken van poelen en vennen	j/n
22	- netwerken van bossen en natuurgebieden	j/n
Verkaveling		
23	Zijn er nog oude verkavelingspatronen zichtbaar in het landschap?	j/n
24	Sluiten de percelen (bos, bouw- en grasland) in hun afmetingen, vorm en ruimtelijke patronen aan bij die in het omringende landschap?	j/n
25	Zijn de grenzen van het landgoed voor buitenstaanders op de meeste plaatsen duidelijk te herkennen?	j/n
26	Is er op het landgoed aardkundig reliëf aanwezig (stuifduinen, beekdalen, waterlopen, etc.)?	j/n
27	Is er op het landgoed duidelijk cultuurhistorisch (dus door mensen veroorzaakt) reliëf aanwezig (houtwallen, greppels, petgaten, grafheuvels, etc.)?	j/n

	<i>Landgoedinventarisatie</i>	
	Landschap	Versie 1.0 oktober 2011

Pachters en medegebruikers		
28	Voert u overleg met pachters en medegebruikers op uw landgoed, om hun activiteiten in te passen in de landschappelijke kenmerken en kwaliteiten van uw landgoed?	j/n
29	Heeft u daarvoor duidelijke kaders en richtlijnen beschreven over wat u wel en niet passend vindt op uw landgoed?	j/n
30	Heeft u een standpunt over de wenselijkheid van biologische teeltwijzen op uw landgoed en draagt u dat uit naar uw pachters en gasten?	j/n
31	Werkt u samen met pachters om te voldoen aan regelingen ter bevordering van de realisatie van aaneengesloten gebieden bestemd voor het behoud, het herstel en de ontwikkeling van de landschappelijke, natuurlijke, geomorfologische en cultuurhistorische waarden?	j/n
Bebouwing		
29	Sluiten de gebouwen op uw landgoed qua stijl en formaat aan bij bebouwing in uw omgeving?	j/n
30	Is aan de gebouwen op uw landgoed te herkennen uit welke periode zij stammen	j/n
	Zijn de gebouwen aan hun stijl en uiterlijk te herkennen als behorende bij het landgoed?	j/n
31	Wordt en is bij nieuwbouw (in de afgelopen 20 jaar) qua stijl en formaat aangesloten op de bestaande stijl van uw gebouwen en als nieuwe stijl kwaliteit toegevoegd?	j/n
	Of vormt de nieuwbouw (in de afgelopen 20 jaar) in ontwerp en architectuur juist een moderne toevoeging aan en/of een contrast met de historische bebouwing	j/n
32	Zijn gebouwen op uw landgoed ook landschappelijk ingepast in hun omgeving (bijv. d.m.v. erfbeplanting, laanbomen, tuinstijlen, enz.)?	j/n
Behoud Landschappelijke kwaliteiten		
33	Bestaat er voor (delen van) uw landgoed een landschapsbeheerplan?	j/n
34	Maakt u gebruik van adviezen van Landschapsbeheer voor uw onderhoud en aanleg?	j/n
Beleving		
35	Draagt u uw bijdragen aan dit thema ook uit aan het publiek en aan klanten en bezoekers van uw landgoed (b.v. via excursies, informatieborden, folders, een website enz.)	j/n
36	Geeft u informatie voor bezoekers over de landschappelijke kwaliteiten van uw landgoed?	j/n
37	Geeft u bij karakteristieke gebouwen en landschapselementen informatie over de geschiedenis d.m.v. informatiepanelen, folders, e.d.?	j/n
38	Heeft u voorzieningen getroffen om de kwaliteiten van het landschap te beleven, bijv. in de vorm van wandel- en fietsroutes, uitzichtpunten, zitbanken en picknicktafels e.d.?	j/n

Uw score (=ja x punten per vraag opgeteld)	Totaal Score
---	---------------------

Doel: landgoed duurzaam exploiteren, rekening houdend of gebruik makend van de kernwaarden van het gebied.

Trefwoorden: Appelsap, bank spelen, bedrijf, belegging, bezinepomp, bosbouw, camping, culturele activiteiten, educatie, erfpacht, golfbaan, horeca, industrie, jacht, jachtvergunningen, kantoor, kantoren, landgoed fair, locatie geeft de waarde, moestuin, natuurbeheer, nwe economische dragers, omgeving bepaalt waarde onroerend goed, onroerend goed / industrie, oud geld / nieuw geld, recreatie, regionale producten, regionale productie, restaurant, ruiterskaarten

Meetbare indicatoren: Extra toegevoegde waarde (omzet) die in het gebied blijft, rentabiliteit van het landgoed, risicospreiding.

Mogelijke maatregelen: diversificatie, divers aanbod activiteiten, toekomstgericht beheer, samenwerken met (keten)partners in de regio.

Beantwoord elke vraag met ja of nee

Rendement		
1	Beheert u uw landgoed met een positief rendement?	j/n
2	Worden subsidies enkel ingezet voor de realisatie van afgebakende projecten (incidentele projectsubsidies)?	j/n
3	Zou het landgoed zonder subsidie rendabel in beheer zijn, zonder groot verlies van kwaliteiten?	j/n
Inkomensbronnen		
Uit welke van de volgende activiteiten haalt u jaarlijks uw inkomen (zaken die minder dan 10% van dat inkomen uitmaken worden buiten beschouwing gelaten) ?		
4	– land- & tuinbouw (onbewerkte grondstoffen)	j/n
5	– land- & tuinbouw (zelf verwerkte producten en huisverkoop)	j/n
6	– bosbouw	j/n
7	– erfpacht	j/n
8	– recreatie & sport	j/n
9	– horeca	j/n
10	– (agrarisch) natuurbeheer	j/n
11	– Kunst & culturele activiteiten	j/n
12	– vastgoed & verhuur	j/n
13	– financieel beheer	j/n
14	– evenementen	j/n
15	– (volwassen)educatie	j/n
16	– anders, nl.	j/n
17	– Draagt geen van deze afzonderlijke categorieën meer dan 50% van het totaal inkomen bij?	j/n

Werkgelegenheid			
Hoeveel werkgelegenheid wordt er op het landgoed (incl. pachters) gecreëerd, waarbij het inhuren van (flexibele) arbeid (b.v. ZZP-ers) mag worden meegerekend. Is dat:			Punten:
18	- 0 – 5 fte	j/n	0
19	- 5 – 10 fte	j/n	2
20	- 10 – 20 fte	j/n	4
21	- 20 – 40 fte	j/n	10
22	- > 40 fte	j/n	20
Welk aandeel van uw personeel en de door u ingehuurd (flexibele) arbeidskrachten woont binnen een straal van 50 km?			
23	- 0 – 25%	j/n	0
24	- 25 – 50%	j/n	2
25	- 50 – 75%	j/n	4
26	- 75 – 100%	j/n	8

Klanten en bezoekers			
	Hoeveel recreatieve klanten en bezoekers ontvangt u met al uw activiteiten per jaar?		Punten:
27	- < 500 per jaar	j/n	0
28	- 500 – 1000 per jaar	j/n	2
29	- 1000 – 5000 per jaar	j/n	4
30	- 5000 - 25.000 per jaar	j/n	8
31	- 25.000 - 100.000 per jaar	j/n	10
32	- > 100.000 per jaar	j/n	20
Diensten			
	Als landgoed (incl. pachters) neemt u ook diensten af van bedrijven in uw regio (bijv. voor loonwerk, groenbeheer, bouw- en onderhoudsactiviteiten, administratieve en financiële ondersteuning, huishoudelijk werk, enz.). Kunt u een schatting geven van de omzet die u besteedt bij ondernemers in uw regio (straal 50 km)?		Punten:
33	- < € 100.000 per jaar	j/n	0
34	- € 100.000 - € 200.000 per jaar	j/n	5
35	- € 200.000 - € 500.000 per jaar	j/n	10
36	- € 500.000 - € 1.000.000 per jaar	j/n	15
37	- > € 1.000.000 per jaar	j/n	20
Samenwerking			
	Zijn er commerciële diensten en/of producten op uw landgoed (incl. die van pachters, zzp'ers, e.d.) die het resultaat zijn van samenwerking met externe partijen in de regio?		Punten:
38	- Met 1-2 partijen binnen het gebied	j/n	2
39	- Met 2-5 partijen binnen het gebied	j/n	4
40	- Meer dan 5 partijen binnen het gebied	j/n	8
41	Zijn er diensten en/of producten die het resultaat zijn van samenwerking met andere landgoederen?	j/n	
42	Werkt u samen met pachters om kosten te besparen en schaalvoordelen te behalen (b.v. gezamenlijk aankoop van veevoer machines)?	j/n	
43	Werkt u samen met pachters aan het ontwikkelen van nieuwe (landgoed)producten en diensten?	j/n	
Bijdrage			
44	Draagt u uw prestaties (aantallen klanten, werkgelegenheid, vormen van samenwerking) op dit thema ook uit naar het publiek en naar klanten en bezoekers van uw landgoed (b.v. via folders, een website enz.)?	j/n	
45	Heeft u uw medewerkers (incl. ZZP-ers) en de pachters op uw landgoed geïnformeerd en geïnstrueerd om deze prestaties ook uit te dragen naar het publiek en naar klanten en bezoekers van uw landgoed	j/n	

Uw score (=ja x punten per vraag opgeteld)
Totaal Score

	<i>Landgoedinventarisatie</i>	
	Ondernemerschap	<i>Versie 1.0 oktober 2011</i>

Doel: Slim ondernemen voor de lange termijn exploitatie van de bezittingen, behouden door vernieuwing

Trefwoorden: Balanceren, communicatie, Duurzaam denken, draagvlak, economie, flexibiliteit in gebruik + inrichting, gastvrijheid, gebruik, geen waan van de dag, autonomie, Grondeigenaar / gebruiker, heerlijke rechten, hergebruik, in familie, inrichting, kaders van buitenaf, kennis van het gebied, kwaliteit, maatschappelijke casco, op de NL - maatschappij gericht, Noblesse oblige, ontwikkeling, overheidje spelen, , passend in landgoed, pionieren, pragmatisch innoveren, rentmeesterschap, schaal moet passen, sociale component, stedelijk denken, uitzicht verkopen, zoek naar identiteit, integrale visie

Meetbare indicatoren: Vernieuwingen, investeringen, ontwikkeling, personeelsverloop, samenwerking

Mogelijke maatregelen: toekomstgericht beheer, samenwerken met (keten)partners in de regio.

Beantwoord elke vraag met ja of nee

	Innoveren	
1	Heeft u het afgelopen 5 jaar nieuwe diensten of producten ontwikkeld op het landgoed?	j/n
2	- Meer dan 3 nieuwe producten/diensten	j/n
3	Leveren de nieuwe diensten/producten van de afgelopen 5 jaar nu (gezamenlijk) meer dan 15% van uw inkomen opleveren?	j/n
4	- Levert één nieuwe dienst of product nu meer dan 15% van uw inkomen op?	j/n
5	Heeft u andere ondernemers de kans geboden om op uw landgoed een nieuwe dienst of product te ontwikkelen?	j/n
6	Heeft u actief bijgedragen aan de ontwikkeling van een nieuw product of dienst die nu buiten u landgoed tot ontwikkeling komt?	j/n
	Samenwerking & arrangementen	
7	Heeft u samen met andere partijen in de regio samenwerkingsvormen en/of arrangementen ontwikkeld met meerwaarde voor het gebied?	j/n
8	- Werkt u voor ontwikkeling van nieuwe activiteiten samen met adviesbureaus?	j/n
9	- Werkt u daarvoor samen met pachters, huurders of andere meewerkenden op uw landgoed?	j/n
10	- Werkt u daarvoor samen met ondernemers in de regio?	j/n
11	- Werkt u daarvoor samen met non-profit organisaties (WV, gemeente, waterschap e.d.) in de regio?	j/n
12	- Werkt u daarvoor samen met andere landgoederen?	j/n
	Beleidsbeïnvloeding	
	Heeft u structureel contact (minimaal 1 keer per jaar) met instanties over beleid dat uw landgoed raakt?	
13	- met Rijks- en of provinciale overheid?	j/n
14	- met de gemeente?	j/n
15	- met andere landgoederen?	j/n
16	- met belangenorganisaties?	j/n
	Visieontwikkeling	
17	Heeft u in de afgelopen 5 jaar uw visie op het beheer en de ontwikkeling van uw landgoed neergelegd in een document?	j/n
18	- Heeft u die visie besproken met uw familie en/of mede-eigenaars?	j/n
19	- Heeft u die visie besproken met uw pachters en/of werknemers?	j/n
20	- Heeft u die visie besproken met andere landgoedeigenaren?	j/n
21	- Heeft u die visie besproken met externe adviseurs?	j/n
22	Bent u lid van een ondernemerskring, de Rotary, de Lions, o.i.d.?	j/n
23	Bent u lid van de Federatie voor Particulier Grondbezit (FPG), LTO of andere belangen-organisaties?	j/n
24	Doet u aan intervisie, kennisuitwisseling en visievorming samen met andere landgoedeigenaren?	j/n
25	Heeft u in de laatste 5 jaar een Businessplan opgesteld voor uw gehele landgoed?	j/n
26	Geeft uw Businessplan een doorkijk naar de verre toekomst (meer dan 25 jaar vooruit)?	j/n
27	Heeft u in de laatste 5 jaar Businessplannen opgesteld voor (deel)activiteiten op uw landgoed?	j/n
28	Bezoekt u jaarlijks tenminste 5 andere landgoederen ter inspiratie en oriëntatie?	j/n
29	Heeft u de laatste 5 jaar nog een (studie)bezoek gebracht aan buitenlandse landgoederen?	j/n
30	Heeft u een familielid of medewerker die u begeleidt en opleidt als beoogde opvolger van uzelf of uw rentmeester/beheerder?	j/n

	<i>Landgoedinventarisatie</i>	
	Ondernemerschap	Versie 1.0 oktober 2011

Werkgeverschap & personeelsbeleid		
31	Is het aandeel vaste contracten (voor onbepaalde duur) voor uw personeel 80% of hoger?	j/n
32	Is het verloop onder uw personeel onder de 20% per jaar?	j/n
33	Zijn er voor uw personeelsleden opleidingsplannen gemaakt en heeft u een scholingsbudget voor uw werknemers?	j/n
34	Biedt u werknemers de mogelijkheid om op uw landgoed zelfstandig activiteiten, diensten of producten te ontwikkelen?	j/n
35	Organiseert u periodiek werkoverleg voor uw medewerkers?	j/n
36	Heeft u een inloopsprekuur voor uw medewerkers, bent u gemakkelijk bereikbaar voor hen?	j/n
37	Organiseert u speciale activiteiten (sportdag, "schoolreisje" of studiereis) voor uw medewerkers?	j/n
38	Zijn u personeelsleden toegerust om als ambassadeurs de waarden van uw landgoed uit te dragen voor bezoekers en gasten?	j/n
Pachters en gemeenschap		
39	Indien u meerdere pachters op uw landgoed heeft die daar wonen en werken, is er dan een georganiseerd periodiek overleg met u over de gang van zaken?	j/n
40	- Heeft u met uw individuele pachters tenminste elk kwartaal contact of overleg?	j/n
41	- Wordt u door pachters gevraagd om mee te denken en te adviseren over hun bedrijfsvoering en ontwikkeling van hun bedrijf?	j/n
42	- Stimuleert u uw pachters zich te ontwikkelen (b.v. t.a.v. duurzaamheid) conform de lange termijn visie van het landgoed?	j/n
43	- Stelt u eisen of beperkingen aan de activiteiten en plannen van pachters op basis van uw lange termijn visie van het landgoed?	j/n
44	- Heeft u in de afgelopen 3 jaar, daar waar dat nodig was, financiële, organisatorische of andere bijstand aan een of meerdere van uw pachters verleend?	j/n
Bijdrage		
31	Draagt u uw visie en uw bijdragen aan dit thema ook uit aan het publiek en aan klanten en bezoekers van uw bedrijf (b.v. via excursies, informatieborden, folders, een website enz.)	j/n

Uw score (=ja x punten per vraag opgeteld)	Totaal Score
---	---------------------